

Руслан Гула

*доктор історичних наук, професор,
професор кафедри філософії,
Харківський національний університет
Повітряних Сил імені Івана Кожедуба
(Харків, Україна)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8177-1565>
Електронна пошта: rslnhula1@gmail.com*

Анатолій Голота

*науковий співробітник наукового центру
Повітряних Сил,
Харківський національний університет
Повітряних Сил імені Івана Кожедуба
(Харків, Україна)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1574-4163>
Електронна пошта: kozak1955g@meta.ua*

«ДОКТРИНА ГЕРАСИМОВА»:

«КЕРОВАНІЙ ХАОС» У ВОЄННІЙ ТЕОРІЇ ЕПОХИ ПОСТМОДЕРНУ

Вивчення проблематики інформаційної політики України зумовлене завданнями наукового осмислення її як однієї з важливих детермінант зовнішньої та внутрішньої політики держави в контексті її оптимізації та ефективності в умовах інформаційно-психологічного та військового протиборства з РФ на сході держави. Розвиток подій 2014–2020 рр. на теренах України свідчить про системну реалізацію завдань «доктрини Герасимова» у практиці бойового застосування, використання інформаційного тиску, економічних важелів. Метою статті є розкриття сутності поглядів воєнно-політичного керівництва Росії у вигляді їхнього концептуального бачення розвитку воєнної теорії постмодерну в сучасних умовах.

Ключові слова: *«доктрина Герасимова», воєнно-політичне керівництво, гібридна війна, війна на Сході України, окупація Криму.*

Динамічні зміни сучасного світу набули такого глобального характеру, що процес аналізу ситуації і прогнозування не завжди здатний ефективно враховувати системні зрушення у структурі та тенденціях вибору напрямку цивілізаційного розвитку. Тенденції до уніфікації національних культур, кризовість сучасних систем управління суспільством, посилення економічного та «цифрового» розриву між країнами, недостатня впливовість міжнародних організацій із захисту інтересів у міждержавних взаємодіях в глобальному інформаційно-комунікаційному просторі актуалізують переосмислення концепцій національної безпеки держави та системи міжнародної безпеки загалом. Тому існує нагальна проблема розкриття сутності особливостей інформаційного складнику в теоріях війн сучасності, активних розробок нових концепцій теоретичного і практичного застосування військ в епоху постмодерну, а також трансформацій принципів бойового застосування у принципово нові форми.

Актуальність статті визначається кардинальними змінами в воєнних доктринах війн сучасності, що обумовлені:

— швидкими темпами росту ефективності озброєнь (передусім якості інформаційного продукту). Інформація за ефективністю свого впливу перевершила матеріальні ресурси;

— удосконаленням способів впливу на сучасні зразки озброєнь засобами обчислювальної техніки і комунікації;

— успіхами психології у сфері вивчення поведінки та маніпуляції свідомістю великих груп людей.

Гіпотезою дослідження є авторське припущення, що «доктрина Герасимова» є компілятивним мікстом різних (часто суперечних за змістом) теоретичних положень, які в комплексі являють собою керівний державно-інструментальний принцип, який визначає напрямки і траєкторію розвитку сучасної воєнної теорії воєнно-політичного істеблїшменту РФ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові праці фахівців у галузі філософії, політології, загальної теорії держави та права, теорії управління, інформаційного права та безпекознавства В. П. Горбуліна (Горбулін, В. П. 2014, с. 5-12; Горбулін, В. П. 2017, 496 с.), В. О. Даніл'яна (Даніл'ян, В. О. 2005, с. 131–138), О. П. Дзьобаня (Дзьобань, О. П. & Соснін, О. 2015, с. 35–43; Дзьобань, О. П. & Данильян, О. Г. 2014, с. 16–25), В. А. Ліпкана (Ліпкан, В. А., Максименко, Ю. Є. & Желіховський, В. М. 2006, 280 с.), О. В. Манойла (Манойло, А. В., Петренко, А. І. & Фролов, Д. П. 2009, 541 с.; Манойло, А. В. 2003), Н. Р. Нижника (Нижник, Н. Р. & Мельник, П. В. 2000, 304 с.), В. В. Остроухова (Остроухов, В. В. 2010), І. Н. Панаріна (Панарин, І. Н. & Панари-

на, П. Г. 2003, 204 с.), В. М. Петрика (Петрик, В. М., Остроухов, В. В. & Штоквиш, О. А. 2008, с. 160–164; Петрик, В. М. 2006, 208 с.), Г. Г. Почепцова (Почепцов, Г. Г. 2000, 576 с.; Почепцов, Г. Г. 2004, 256 с.), М. П. Требіна (Требін, М. П. 2014, с. 188–198), А. О. Фісуна (Фісун, А. О. 2011, с. 534–538) та ін. стали науковим підґрунтям для поглибленого вивчення проблем розкриття змісту та сутності інформаційного протиборства й інформаційних воєн. Варто також виокремити низку спеціальних праць закордонних авторів з проблематики інформаційних воєн, пропаганди та спеціальних інформаційних операцій С. Е. Зуєва (Зуев, С. Э. 2001, с. 230–250), О. Левакова (Леваков, А. 2013), С. П. Расторгуєва (Расторгуев, С. П. 2003, 496 с.; Расторгуев, С. П. 1998, 416 с.), Дж. Арквилли (Арквілла, Дж. & Ронфельдт, Д. 2005, 350 с.), Р. Моландера (Molander, Roger S., Riddile, Andrew S. & Wilson, Peter A. 1996), Дж. Ная (Най, Джозеф. 2011; Най, Джозеф. 2004, с. 45) та інших.

Наукова новизна дослідження визначається спробою комплексного теоретичного аналізу сутності «доктрини Герасимова», розкриття механізму її реалізації в умовах окупації Криму та бойових дій на сході України.

Методологічною основою статті є системний підхід. «Доктрина Герасимова» досліджується як цілісна множина елементів в сукупності відношень і зв'язків між ними, тобто

розгляд об'єкта дослідження як системи.

Метою статті є розкриття сутності поглядів воєнно-політичного керівництва Росії у вигляді їхнього концептуального бачення розвитку воєнної теорії постмодерну на прикладі «доктрини Герасимова».

Для верифікацій авторської гіпотези у статті розв'язано низку *завдань*, а саме:

- розкрито сутнісні, науково-теоретичні та світоглядні основи «доктрини»;
- здійснено аналіз її складників;
- окреслено напрями і механізми реалізації основних положень «доктрини» в ході окупації Криму РФ та активної фази ведення бойових на сході України.

Виклад основного матеріалу. На нашу думку, прикладом трансформації поглядів воєнно-політичного істеблшменту, слід вважати так звану «доктрину Герасимова», в якій викладені основні константи воєнної політики Російської Федерації. У сучасних умовах ця доктрина акумулювала традиції російської військової історії, світовий досвід воєн ХХ–ХХІ століть і новітні теоретичні дослідження концепцій війни.

Датою офіційного проголошення «доктрини Герасимова» слід вважати виступ її автора — начальника Генерального штабу ЗС РФ генерала армії В. Герасимова — на засіданні Академії воєнних наук (АВН) у січні 2013 р. Звертаємо увагу на дату пер-

шого офіційного проголошення цієї доктрини — кінець січня 2013 р., тобто до подій у Криму залишався ще рік і розвиток подій в Україні не передбачав ескалації соціальної напруги, якою характеризувалися події на Майдані в листопаді 2013 – лютому 2014 рр. Разом із тим, характер викладених теоретичних положень не залишає сумнівів у передбаченні перспектив застосування цієї доктрини в Україні, що підтверджується подальшою логікою розвитку воєнно-політичної обстановки, починаючи з лютого 2014 р.

Друкована версія доповіді В. Герасимова була оприлюднена в лютому 2013 р. на сторінках видання «Воєнно-промисловий кур'єр» (Герасимов, В. В. 2013, с. 1–2). Характерно, що повний зміст доповіді В. Герасимова в АВН відсутній, але навіть аналіз його скороченого викладу на сторінках указанного друкованого джерела дає достатньо матеріалу для концептуальних висновків.

На нашу думку, **«доктрина Герасимова», насамперед, може бути визначена як:**

- *система поглядів політичного керівництва РФ на сутність і перспективи розвитку міждержавного конфлікту для досягнення потрібних геополітичних, стратегічних результатів;*
- *воєнно-політична теорія, яка систематизує основи воєнної науки з урахуванням положень філософської парадигми постмодерну;*

— *керівний теоретичний воєнно-політичний принцип, вихідним началом якого є поєднання в єдину систему нетрадиційних (нелінійних) військових дій із політичними, економічними, інформаційними, гуманітарними та іншими невійськовими заходами.*

Науково-теоретичними та світоглядними основами «доктрини» є:

1. *Дискретність ідеї війни, яка закладена в романі Л. Толстого «Війна й мир», тобто використання соціальних протестів населення проти ворога, акцентування уваги населення на ворожому характері політичної влади країни-супротивника (Narg, S. J. 2017, p. 39).*

2. *Концепція «необмеженої війни» Національно-визвольної армії Китаю, основним змістом якої є гасло «кращий спосіб — не воювати, а контролювати», тобто використання частини суспільства, політичних сил, які поділяють ідеї «Русского мира», з метою впливу на воєнно-політичне керівництво країни-супротивника та застосування механізму економічного тиску російського бізнесу на політичні рішення влади держави-супротивника (Гула, Р. В. 2018, с. 31–33; Коттер, Брайн П. 2016, с. 31–35).*

3. *Доктрина М. В. Огаркова, використана В. Герасимовим в частині пріоритетності бойового застосування мобільних бойових груп і відмови від масштабних фронтальних бойових зіткнень оперативних об'єднань.*

Звідси — підвищення ролі міжвидових мобільних угруповань військ. Більшість ідей М. Огаркова знайшли розвиток у концепції мережево-центричної війни (Garstka, J. 2000, p. 28–33).

4. Концепція «трьох кварталів» ізраїльського полемолога М. ван Кревельда. У межах «доктрини Герасимова» вона передбачала можливість використання в бойових діях політично мотивованих кримінальних і маргінальних елементів соціуму (Creveld, Van M. 1991, p. 18). Крім того, за поглядами полемолога, солдат майбутнього повинен бути готовим до виконання трьох основних завдань: ведення загальновійськового бою, поліцейських функцій і виконання гуманітарної місії, що (за винятком загальновійськового бою) було застосовано ЗС РФ під час окупації Криму в лютому 2014 р.

5. Теорія гібридної війни. У доповіді Командування спеціальних операцій США наголошується, що у конфлікті з Україною «Росія використовує такі елементи гібридної війни, як участь регулярних військових формувань, економічне залякування України, демонстрація сили на кордоні з НАТО, дипломатичний тиск, транснаціональні злочинні угруповання, політичні провокації та інформаційна пропаганда» (Gertz, B. 2015).

«Доктрина Герасимова та російська нелінійна війна» стали предметом ретельного аналізу британського

політолога Марка Галеотті. При вивченні агресивних дій Москви, він оперує дефініцією «нелінійна війна», хоча визнає право на використання визначень «гібридна війна» або «спеціальна війна». Вчений розглядає їх в парадигмі більш широкої, в його розумінні «російської партизанської геополітики», де Кремль застосовує нову стратегію, що сфокусована на пошуку слабких місць противника та тактики уникнення прямих та явних зіткнень з ним (Galeotti, M. 2014).

До *концептуальних новацій доктрини* слід віднести нове бачення самої сутності війни. Якщо, за класичним визначенням К. Клаузевіца, «війна є продовженням політики насильницькими засобами із використанням зброї», то згідно з поглядами сучасного керівництва РФ власне політика є продовженням війни із широким використанням невоєнних методів. Також ставиться під сумнів постулат К. Клаузевіца про використання «центру» концентрації зусиль на головному операційному напрямку. В умовах гібридної війни вирішальне значення має використання комплексного різновекторного застосування воєнних і невоєнних методів (Monaghan, A. 2015, p. 65–74).

В узагальненому вигляді, погляди сучасного воєнно-політичного керівництва РФ на сутність і характер війн ХХІ ст. можна розкрити в наступних положеннях:

1. «Кольорові революції» — типова форма війни ХХІ ст., оскільки за

масштабами руйнувань і катастрофічними наслідками в усіх сферах життя суспільства вони можуть вважатися новою формою збройного протиборства.

2. Зростання ролі невоєнних способів у досягненні політичних цілей, до яких належить широке застосування політичних, економічних, інформаційних, гуманітарних засобів із використанням протестного потенціалу населення.

3. Використання форм прихованого військового характеру шляхом реалізації заходів інформаційного протиборства та дій Сил спеціальних операцій. Інформаційна війна, як дистанційний безконтактний вплив на супротивника, є головним способом досягнення цілей (Hula, R., Perederii, I. & Vitrynska, O. 2018, p. 741–744).

4. Миротворча діяльність — маніпулятивна форма відкритого застосування сили, в умовах декларативного проголошення «нейтральності».

Отже, основними складниками «доктрини Герасимова» є воєнні та невоєнні компоненти (McDermott, R. 2016, p. 97–105). До воєнних слід віднести стратегічне стримування, стратегічне розгортання військ, безпосереднє ведення бойових дій та миротворчу діяльність. До невоєнних — формування політичних союзів і коаліцій, економічні санкції та економічна блокада, дипломатичний тиск і розрив дипломатичних відносин, формування політичної опозиції

та активізацію її дій проти політичної влади держави-ворога (держави-конкурента), змушення ворога до переведення економіки на воєнний стан, технології зміни політичного керівництва та проведення наступного комплексу заходів щодо зниження напруженості у відносинах після такої зміни. Загалом, доктрина передбачає співвідношення невоєнних і воєнних дій як 4:1 (Гула, Р. В. 2018, с. 91–93).

Першу спробу опису механізму практичного застосування «доктрини Герасимова» на основі аналізу російсько-українського гібридного конфлікту зробив Яніс Берзиньш — директор Центру з питань безпеки і стратегічних досліджень (Center for Security and Strategic Research, CSSR) при Національній академії оборони Латвії. Він ідентифікував вісім взаємопов'язаних між собою фаз розвитку. На досягненнях кожної попередньої фази ґрунтується наступний етап, тому вона є обов'язковою передумовою для успіху чергової фази.

У перших п'яти некінетичних фазах представлені лише невоєнні засоби й методи, в останніх трьох (кінетичних) — лише етапи та методи з використанням зброї. Проте, в п'яти некінетичних фазах визначені військові засоби залякування противника у вигляді помилкових атак з повітря, тимчасових військових навчань і крупних маневрів поблизу кордонів території противни-

ка зі Східної Європи і країн Балтії (Radin, A. 2017, 48 p.).

Фаза 1. Створення сприятливих політичних, економічних і військових умов для внутрішньої дестабілізації через ідеологічні, дипломатичні й економічні операції, а також дії та методи психологічної війни з використанням масиву дезінформації.

Фаза 2. Уведення в оману політичного та військового керівництва противника через поширення помилкових даних через дипломатичні канали, ЗМІ.

Фаза 3. Акції, які призводять до того, що урядовці та посадові особи противника покидають свої пости, будучи заляканими, обдуреними чи дискредитованими.

Фаза 4. Наростання незадоволення населення шляхом активізації «п'ятої колони», проникнення бойових груп і посилення підривних дій.

Фаза 5. Підготовка військових дій, у ході якої в країні, що атакується, створюються різного роду проблеми та закидаються окремі бойові групи («зелені чоловічки»), які взаємодіють з озброєною опозицією.

Фаза 6. Початок військових дій після ретельної розвідки та підривної діяльності. Всі (російські) війська, включаючи спеціальні сили, повинні зайняти свої позиції.

Фаза 7. Знищення основних сил оборони противника скоординованими діями всіх сил і засобів, включаючи ведення «електронної війни».

Фаза 8. Розгром осередків опору, що залишилися, і знищення частин, які чинять опір, шляхом проведення спеціальних операцій.

Хоча з російської точки зору окупація Криму в березні 2014 р. успішно завершилася фазою 5, але атаки підтримуваних Росією колаборантів на Донбасі застрягли на фазі 6 (Гибридная война и доктрина Герасимова. 2014).

Отже, В. Герасимов поєднав радянську військову стратегію з ідеєю тотальної війни і новітніми концепціями воєнного мистецтва. Його теорія ведення сучасної війни більш схожа на мілітаризований хакерський булінг суспільства ворога, ніж на пряму відкриту атаку. Американський політолог К. Моллі так коментує сутність «доктрини В. Герасимова»: «Краще розколоти суспільство ворога, ніж атакувати його в лоб» (McKew, Molly K. 2017).

Опосередковано думку американського політолога підтверджує й сам В. Герасимов, наголошуючи: «Самі правила війни змінилися. Роль невоєнних засобів досягнення політичних і стратегічних цілей зросла, у багатьох випадках за ефективністю вона значно перевищує навіть силу зброї. Усе це доповнюється прихованими військовими заходами» (Герасимов, В. В. 2013, с. 2).

«Доктрина Герасимова» створює основу для ефективного функціонування нового інструментарію впливу на індивідуальну та колективну

свідомість з метою деформації суспільної психології. До цих засобів належать кібероперації, а також інформаційні та пропагандистські кампанії, які проводяться міжнародним телевізійним новинним каналом «Росія сьогодні» (Russia Today) та його агентами. Такими є також фінансова й ідеологічна підтримка правих або лівих популістських рухів і партій, особливо в засобах масової інформації та комунікації адресно визначених цільових країн.

Згідно з «доктриною», невоєнні тактики — це не допоміжні засоби, які забезпечують бойові дії, а пріоритетний механізм перемоги. У комплексному поєднанні з точковим використанням дрібномасштабних військових операцій і застосуванням багаточисельних політичних, економічних, соціальних важелів і кіберінструментів, таке домінування та диктат в інформаційній сфері можуть кардинально змінити сприйняття поля бойових дій, створюючи при цьому ілюзію повної відсутності збройного протистояння. Фактично, саме невоєнні дії і є справжньою війною, стратегією керованого хаосу, якої наразі дотримується Кремль. В. Герасимов стверджує, що кінцевою метою реалізації його доктрини є формування в суспільстві ворожої країни атмосфери постійного занепокоєння та ескалації конфліктогенної обстановки.

Разом з тим, проголошення 2 березня 2019 р. нової Воєнної доктрини РФ на засіданні все тій же Академії воєнних наук скоректувало пріоритетні задачі воєнної політики. Акцентування на збройних методах ведення бойових дій водночас не знизило важливості асиметричних форм гібридної війни, які також зайняли значне місце в цьому документі (Новая военная доктрина РФ: подготовка к масштабной войне. 2019).

Висновки. Отже, незважаючи на акцентування сучасної воєнної політики РФ на суто воєнні методи ведення бойових дій, «доктрина Герасимова» не втратила своєї актуальності. Апробація її основних складників у Грузії, Україні та Сирії свідчать про комбінований характер застосування воєнних і невоєнних методів. Кореляція змісту воєнної стратегії РФ змушує нас уважно вивчати основні тенденції розвитку воєнної науки нашого стратегічного противника.

В умовах гібридного протистояння України та РФ вивчення тенденцій трансформації поглядів воєнно-політичного керівництва держави-агресора є надзвичайно перспективним. Аналіз розвитку воєнної теорії комбінованого використання воєнних і невоєнних методів дозволить створити систему ефективної протидії агресивним проявам і досягнути стратегічної переваги у захисті територіальної цілісності нашої держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

- Арквілла, Дж. & Ронфельдт, Д. (2005). *Мережі і мережні війни: майбутнє терору, злочинності та бойових дій*. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська Академія», 350 с.
- Galeotti, M. (2014). The “Gerasimov doctrine” and Russian Non-Linear War. In Moscow’s shadows. 6 July. Mark Galeotti. URL <https://inmoscowsshadows.wordpress.com/2014/07/06/the-gerasimovdoctrine-and-russian-non-linear-war/> [дата зверн.: 09.10.2020].
- Garstka, J. (2000). Network Centric Warfare: An Overview of Emerging Theory. *PHALANX*. December. № 4, p. 28–33.
- Герасимов, В. В. (2013). Ценность науки в предвидении. *Военно-промышленный курьер*. 27 февраля. № 8 (476), с. 1–2.
- Gertz, V. (2015). Russia, China, Iran Waging Political Warfare, Report Says. *The Washington Free Beacon*. Access mode: URL <http://freebeacon.com/national-security/russia-china-iran-waging-unconventional-warfare-report-says/>. (Accessed 20 February) [дата зверн.: 17.09.2020].
- Гибридная война и доктрина Герасимова. (2018). *ИнВоенInfo*. 22 июня. URL <https://invoen.ru/analitika/doktrina-gerasimova/> [дата зверн.: 09.10.2020].
- Горбулін, В. П. (2014). «Гібридна війна» як ключовий інструмент російської геостратегії реваншу. *Стратегічні пріоритети*. № 4 (33), с. 5–12.
- Горбулін, В. П. (2017). *Світова гібридна війна: український фронт: монографія*. Київ : НІСД, 496 с.
- Гула, Р. В. (2018). «Русский мир» — концепція імперського фантому в геополітичній реальності. *Науковий семінар «Інформаційна агресія Російської Федерації проти України»: тези доповідей, 25 жовтня 2018 року*. Харків, с. 31–33.
- Hula, R., Perederii, I. & Vitrynska, O. (2018). Information Wars Concepts in Present Social and Communication Technologies Realities. *International journal of Engineering and Technology*. № 7 (4/8), p. 741–744.
- Гула, Р. В. (2018). Доктрина Герасимова — теорія «організованого хаосу» в філософській парадигмі постмодерну. *Збірник наукових праць XI Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми й перспективи розвитку академічної та університетської науки», 20–21 грудня 2018 року*. Полтава: ПолтНТУ, с. 91–93.
- Данілі'ян, В. О. (2005). Інформаційне суспільство: базові концепції аналізу. *Наукові записки Харківського університету Повітряних Сил. Соціальна філософія, психологія*. Вип. 2, с. 131–138.
- Дзьобань, О. П. & Соснін, О. (2015). Інформаційна безпека: нові виміри загроз, пов'язаних з активізацією міжнародної діяльності в інформаційно-комунікаційній сфері. *Вісник Львівського університету. Серія: міжнародні відносини*. Вип. 37, ч. 3, с. 35–43.
- Дзьобань, О. П. & Даниль'ян, О. Г. (2014). Інформаційне суспільство: морально-етичний дискурс. *Інформація і право*. № 1 (10), с. 16–25.

Зуев, С. Э. (2001). Измерения информационного пространства (политики, технологии, возможности). *Музей будущего: информационный менеджмент*. Москва: Прогресс-Традиция, с. 230–250.

Котгер, Брайн П. (2016). Русский мир. *Concordiam. Журнал по проблемам безопасности и обороны в Европе. Специальный выпуск: «Противодействие российской пропаганде»*, с. 31–35.

Creveld, Van M. (1991). *The Transformation of War: The Most Radical Reinterpretation of Armed Conflict Since Clausewitz*. M. van Creveld. — Free Press, 272 p.

Леваков А. (2013). Новые приоритеты в информационной безопасности США. 15.02.2013. URL <http://scienceport.ru/library/literature/2014-04-01-13-05-47/> [дата зверн.: 17.09.2020].

Ліпкан, В. А., Максименко, Ю. Є. & Желіховський, В. М. (2006). *Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції: навч. посіб.* Київ: КНТ, 280 с.

Манойло, А. В., Петренко, А. И. & Фролов, Д. П. (2009). *Государственная информационная политика в условиях информационно-психологической войны*. Москва: Горячая линия Телеком, 541 с.

Манойло, А. В. (2003). Государственная информационная политика в особых условиях. URL: <http://www.evartist.narod.ru/text24/0022.htm> [дата зверн.: 17.09.2020].

McDermott, R. (2016). Does Russia Have a Gerasimov Doctrine? *Parameters: журнал*. Spring (т. 46, № 1), p. 97–105.

McKew, Molly K. (2017). The Gerasimov Doctrine. *Politico Magazine*, September/October 2017. URL <https://www.politico.com/magazine/story/2017/09/05/gerasimov-doctrine-russia-foreign-policy-215538> [дата зверн.: 21.11.2020].

Molander, Roger C., Riddile, Andrew S. & Wilson, Peter A. (1996). Strategic information warfare: a new face of war / Roger C. Molander, Andrew S. Riddile, Peter A. Wilson. 1996. 116 p. URL https://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR66.html. [дата зверн.: 10.09.2020].

Monaghan, A. (2015). The “War” in Russian’s “Hybrid Warfare”. *Parameters. Winter* (т. 45, № 4), с. 65–74.

Най, Джозеф. (2011). Якщо у сусідів України різне бачення політики, досить важко підібрати шлях, який зацікавить всіх. 14.03.2011. Інститут Світової політики. URL <http://iwr.org.ua/ukr/public/340.html> (дата зверн.: 21.11.2020).

Най, Джозеф. (2004). М’яка сила. Успіхи у світовій політиці. Нью-Йорк: Паблік афферз. С. 45. URL http://knowledge.allbest.ru/political/3c0b65625b3ac68_a4d53a89421306d36_0.html. [дата зверн.: 21.11.2020].

Narr, S. J. (2017). Expanding Tolstoy and Shrinking Dostoyevsky. *Military Review*. September-October (т. 97, № 5), p. 39.

Нижник, Н. Р. & Мельник, П. В. (2000). *Національна безпека України (методологічні аспекти, стан і тенденції розвитку): навч. посіб.* За ред. П. В. Мельника. Ірпінь: Академія ДПС України, 304 с.

Новая военная доктрина РФ: подготовка к масштабной войне. (2019). Українська правда. 9 марта 2019. URL <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2019/03/9/7208764/> [дата зверн.: 02.09.2020].

Остроухов, В. В. (2010). Основні загрози особистісній безпеці від деструктивних інформаційних впливів. Частина 2. Інформаційно-психологічний вплив. Сучасний захист інформації. № 4, с. 4–8. URL http://nbuv.gov.ua/UJRN/szi_2010_4_3 (дата зверн.: 09.10.2020).

Панарин, И. Н. & Панарина, П. Г. (2003). *Информационная война и мир*. Москва: ОЛМА-ПРЕСС, 204 с.

Петрик, В. М. (2008). Щодо визначення інформаційної безпеки та її різновидів. *Форми та методи забезпечення інформаційної безпеки держави: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 13 березня 2008 р.)*. Київ : Видавець Захаренко В. О., с. 160–164.

Петрик, В. М., Остроухов, В. В. & Штоквиш, О. А. (2006). *Сучасні технології та засоби маніпулювання свідомістю, ведення інформаційних війн і спеціальних інформаційних операцій : навч. посіб.* Київ: Росава, 208 с.

Почепцов, Г. Г. (2000). *Информационные войны*. Москва : Рефл-бук, Київ: Ваклер, 576 с.

Почепцов, Г. Г. (2004). *Пропаганда и контрпропаганда*. Москва: Центр, 256 с.

Расторгуев, С. П. (2003). *Философия информационной войны*. Москва: Московский психолого-социальный институт, 496 с.

Расторгуев, С. П. (1998). *Информационная война*. Москва: Радио и связь, 416 с.

Radin, A. (2017). Hybrid Warfare in the Baltics. Threats and Potential Responses. *RAND Corporation*. (Project Air Force), 48 p.

Требін, М. П. (2014). Феномен інформаційної війни в світі, що глобалізується. *Вісник Національного університету «Юридична академія імені Ярослава Мудрого»*. № 2 (16), с. 188–198.

Фісун, А. О. (2011). Генеза поняття «інформаційна війна». *Гілея*. № 49, с. 534–538.

REFERENCES

Arkvilla, Dzh. & Ronfeldt, D. (2005). *Merezhi i merezhni viiny: maibutnie teroru, zlochynnosti ta boiovykh dii* [Networks and network wars: the future of terror, crime and hostilities]. Kyiv: Vyd. dim “Kyievo-Mohylianska Akademiia», 350 s. [in Ukrainian].

Galeotti, M. (2014). The “Gerasimov doctrine” and Russian Non-Linear War. In Moscow’s shadows. 6 July 2014/Mark Galeotti URL: <https://inmoscowsshadows.wordpress.com/2014/07/06/the-gerasimovdoctrine-and-russian-non-linear-war/>. [Accessed: 09.10.2020]. [in English].

Garstka, J. (2000). Network Centric Warfare: An Overview of Emerging Theory. *PHALANX*. December. № 4, s. 28–33. [in English].

Gerasimov, V. V. (2013). Tsennost nauki v predvidenii [The Value of Science in Foresight]. *Voенно-promyshlennyy kurer*. 2013, 27 fevralya. № 8 (476), s. 1–2. [in Russian].

Gertz, B. (2015). Russia, China, Iran Waging Political Warfare, Report Says. The Washington Free Beacon. — Access mode: URL: <http://freebeacon.com/national-security/russia-china-iran-waging-unconventional-warfare-report-says/>. (Accessed 20 February 2015). [Accessed: 17.09.2020]. [in English].

Gibridnaya voyna i doktrina Gerasimova [Hybrid War and Gerasimov Doctrine]. In VoenInfo. 2018, 22 iyunya. URL: <https://invoen.ru/analitika/doktrina-gerasimova/>. [Accessed: 09.10.2020]. [in Russian].

Horbulin, V. P. (2014). “Hibrydna viina” yak kliuchovyi instrument rosiiskoi heostrategii revanshu [“Hybrid War” as a key tool of Russian geostrategy revenge]. *Stratehichni priorytety*. № 4 (33), s. 5–12. [in Ukrainian].

Horbulin, V. P. (2017). *Svitova hibrydna viina: ukrainskyi front: monohrafiia* [World Hybrid War: Ukrainian Front: Monograph]. Kyiv: NISD, 496 s. [in Ukrainian].

Hula, R. V. (2018). “Russkyi myr” — kontsepsiia imperskoho fantomu v heopolitychnii realnosti [“Russian World” — the concept of an imperial phantom in geopolitical reality]. *Naukovyi seminar “Informatsiina ahresiia Rosiiskoi Federatsii proty Ukrainy”: tezy dopovidei, 25 zhovtnia 2018 roku*. Kharkiv, 2018, s. 31–33. [in Ukrainian].

Hula, R., Perederii, I. & Vitrynska, O. (2018). Information Wars Concepts in Present Social and Communication Technologies Realities. *International journal of Engineering and Technology*, 7 (4/8), p. 741–744. [in English].

Hula, R. V. (2018). Doktryna Herasymova — teoriia “orhanizovanoho khaosu” v filosofskii paradyhmi postmodernu [Gerasimov’s doctrine — the theory of “organized chaos” in the philosophical paradigm of postmodern]. *Zbirnyk naukovykh prats XI Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii “Problemy y perspektyvy rozvytku akademichnoi ta universytetskoï nauky”, 20–21 hrudnia 2018 roku*. Poltava: PoltNTU, s. 91–93. [in Ukrainian].

Danil’ian, V. O. (2005). Informatsiine suspilstvo: bazovi kontsepsii analizu [Information Society: basic concepts of analysis]. *Naukovi zapysky Kharkivskoho universytetu Povitrianykh Syl. Sotsialna filozofia, psykholohiia*. Vyp. 2, s. 131–138. [in Ukrainian].

Dzoban, O. P. & Sosnin, O. (2015). Informatsiina bezpeka: novi vymiry zahroz, pov’iazanykh z aktyvizatsiieiu mizhnarodnoi diialnosti v informatsiino-komunikatsiinii sferi [Information security: new dimensions of threats related to the intensification of international information and communication activities]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii: mizhnarodni vidnosyny*. Vyp. 37, ch. 3, s. 35–43. [in Ukrainian].

Dzoban, O. P. & Danylian, O. H. (2014). Informatsiine suspilstvo: moralno-etychnyi diskurs [Information Society: Moral and Ethical Discourse]. *Informatsiia i pravo*. № 1 (10), s. 16–25. [in Ukrainian].

Zuev, S. Э. (2001). Yzmerenyia ynformatsyonnoho prostranstva (polytyky, tekhnolohyy, vozmozhnosti) [Measuring information space (policies, technologies, capabilities)]. *Muzei budushcheho: ynformatsyonnyi menedzhment*. Moskva : Prohress-Tradytysia, s. 230–250. [in Russian].

Kotter, Brayn P. (2016). Russkiy mir. [Russian world]. *Concordiam. Zhurnal po problemam bezopasnosti i oborony v Yevrope. Spetsialnyy vypusk: "Protivodeystvie rossiyskoy propagande"*, s. 31–35. [in Russian].

Creveld, Van M. (1991). *The Transformation of War: The Most Radical Reinterpretation of Armed Conflict Since Clausewitz*. M. van Creveld. — Free Press, 272 p. [in English].

Levakov, A. (2013). Novye priority v informatsionnoy bezopasnosti SShA [New Information Security Priorities USA]. 15.02.2013. URL <http://scienceport.ru/library/literature/2014-04-01-13-05-47/> [data zvernennya: 17.09.2020]. [Accessed: 17.09.2020]. [in Russian].

Lipkan, V. A., Maksymenko, Yu. Ye. & Zhelikhovskiy, V. M. (2006). *Informatsiina bezpeka Ukrainy v umovakh yevrointehratsii: navch. posib.* [Information security of Ukraine in the context of European integration: a training manual]. Kyiv : KNT, 280 s. [in Ukrainian].

Manoylo, A. V., Petrenko, A. I. & Frolov, D. P. (2009). *Gosudarstvennaya informatsionnaya politika v usloviyakh informatsionno-psikhologicheskoy voyny* [State information policy in the context of information and psychological warfare]. Moskva: Goryachaya liniya Telekom, 541 s. [in Russian].

Manoylo, A. V. (2003). Gosudarstvennaya informatsionnaya politika v osobykh usloviyakh [State information policy in special conditions]. URL: <http://razom.znaimo.com.ua/docs/45/index-18501.html>. [Accessed: 17.09.2020]. [in Russian].

McDermott, R. (2016). Does Russia Have a Gerasimov Doctrine? *Parameters: журнал*. Spring (т. 46, № 1), p. 97–105. [in English].

McKew, Molly K. (2017). The Gerasimov Doctrine. *Politico Magazine*, September/October 2017. URL: <https://www.politico.com/magazine/story/2017/09/05/gerasimov-doctrine-russia-foreign-policy-215538>. [Accessed: 21.11.2020]. [in English].

Molander, Roger C., Riddile, Andrew S. & Wilson, Peter A. (1996). Strategic information warfare: a new face of war / Roger C. Molander, Andrew S. Riddile, Peter A. Wilson. 116 p. URL: https://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR66.html. [Accessed: 10.09.2020]. [in English].

Monaghan, A. (2015). The “War” in Russian’s “Hybrid Warfare”. *Parameters. Winter* (т. 45, № 4), p. 65–74. [in English].

Nai, Dzhozef. (2011). Yakshcho u susidiv Ukrainy rizne bachennia polityky, dosyt vazhko pidibraty shliakh, yakyi zatsikavyt vsikh [If Ukraine’s neighbors have a different vision of politics, it is difficult enough to choose a path that will interest everyone]. 14.03.2011. Instytut Svitovoi polityky. URL: <http://iwp.org.ua/ukr/public/340.html>. [Accessed: 21.11.2020]. [in Ukrainian].

Nai, Dzhozef. (2004). M’iaka syla. Uspikhy u svitovii politytsi [Soft power. Successes in world politics]. Niu-Iork: Pablikaferz, s. 45. URL: http://knowledge.allbest.ru/political/3c0b65625b3ac68a4d53a89421306d36_0.html. [Accessed: 21.11.2020]. [in Ukrainian].

Narr, S. J. (2017). Expanding Tolstoy and Shrinking Dostoyevsky. *Military Review*. September-October (т. 97, № 5), p. 39. [in English].

Nyzhnyk, N. R. & Melnyk, P. V. (2000). *Natsionalna bezpeka Ukrainy (metodolohichni aspekty, stan i tendentsii rozvytku): navch. posib.* [National security of Ukraine (methodological aspects, state and trends of development): training manual]. Za red. P.V. Melnyka. Irpin: Akademiia DPS Ukrainy, 304 s. [in Ukrainian].

Novaya voennaya doktrina RF: podgotovka k masshtabnoy voyne 2019 [New military doctrine of the Russian Federation: preparations for a large-scale war]. *Ukrainska pravda*. 9 marta 2019. URL: <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2019/03/9/7208764/>. [Accessed: 02.09.2020]. [in Russian].

Ostroukhov, V. V. (2010). Osnovni zahrozy osobystisnii bezpetsi vid destruktivnykh informatsiinykh vplyviv [Main threats to personal security from destructive information influences]. *Chastyna 2. Informatsiino-psykholohichni vplyv. Suchasnyi zakhyst informatsii*. № 4, s. 4–8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/szi_2010_4_3/. [Accessed: 09.10.2020]. [in Ukrainian].

Panarin, I. N. & Panarina, P. G. (2003). *Informatsionnaya voyna i mir* [Information war and peace]. Moskva : OLMA-PRYeSS, 204 s. [in Russian].

Petryk, V. M. (2008). Shchodo vyznachennia informatsiinoi bezpeky ta ii riznovydiv [On the definition of information security and its varieties]. *Formy ta metody zabezpechennia informatsiinoi bezpeky derzhavy: zbirnyk materialiv mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (m. Kyiv, 13 bereznia 2008 r.)*. Kyiv: Vydavets Zakharenko V. O., s. 160–164. [in Ukrainian].

Petryk, V. M., Ostroukhov, V. V. & Shtokvysh, O. A. (2006). *Suchasni tekhnolohii ta zasoby manipuliuvannia svidomistiu, vedennia informatsiinykh viin i spetsialnykh informatsiinykh operatsii : navch. posib.* [Modern technologies and tools for manipulating consciousness, conducting information wars and special information operations: a training manual]. Kyiv: Rosava, 208 s. [in Ukrainian].

Pocheptsov, G. G. (2000). *Informatsionnye voyny* [Information wars]. Moskva: Refl-buk, Kiiv: Vakler, 576 s. [in Russian].

Pocheptsov, G. G. (2004). *Propaganda i kontrpropaganda* [Propaganda and counter-propaganda]. Moskva: Tsentr, 256 s. [in Russian].

Rastorguev, S. P. (2003). *Filosofiya informatsionnoy voyny* [Philosophy of Information Warfare]. Moskva: Moskovskiy psikhologo-sotsialnyy institut, 496 s. [in Russian].

Rastorguev, S. P. (1998). *Informatsionnaya voyna* [Information war]. Moskva: Radio i svyaz, 416 s. [in Russian].

Radin, A. (2017). Hybrid Warfare in the Baltics. Threats and Potential Responses. *RAND Corporation*. (Project Air Force), 48 p. [in English].

Trebin, M. P. (2014). Fenomen informatsiinoi viiny v sviti, shcho hlobalizuietsia [The Globalizing Phenomenon of Information Warfare in the World]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Iurydychna akademiia imeni Yaroslava Mudroho"*. № 2 (16), s. 188–198. [in Ukrainian].

Fisun, A. O. (2011). Geneza poniattia "informatsiina viina" [Genesis of the concept of "information war"]. *Hileia*. № 49, s. 534–538. [in Ukrainian].

Ruslan Hula

doctor of historical sciences

(Dr. Hab. in Histori),

professor, professor of Department of philosophy,

I. Kozhedub Kharkiv National Air Force University

(Kharkiv, Ukraine)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8177-1565>

Anatoliy Holota

researcher at the Air force research center,

I. Kozhedub Kharkiv National Air Force University

(Kharkiv, Ukraine)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1574-4163>

**“GERASIMOV’S DOCTRINE”:
“MANAGED CHAOS” IN THE MILITARY THEORY
OF THE POST-MODERN AGE**

The urgency of the article is determined by the nature of the dramatic changes in the development of military theory and practice of the postmodern age. Complex use of hybrid, network-centric, pre-emptive types of wars has made some adjustments to the principles of using troops in modern military conflicts. Modern war is based on a postmodern paradigm. It includes the main new probable objects — code, matrix, chaos, and virus. The formation of political chaos in the country and state, changes in the collective and individual consciousness of a human and a society are the main goals of the war of the postmodern age. The postmodern paradigm forms new concepts of war — hybrid, informational, network-centric, and “strategic communications”.

The problem of using modern types of tactics in hybrid war gave rise to such a phenomenon as “Gerasimov’s Doctrine”. The military leadership and military science of Russia, based on the experience of the “Arab Spring”, state that “color revolutions” are a type of wars in the 21st century. The information component dominates hybrid warfare. The Armed Forces of the Russian Federation use the “Gerasimov Doctrine” in the practice of local military conflicts. The views of the military-political leadership of the Russian Federation on modern war can be divided into the following military and non-military components. 1. The idea of discreteness of war. This explains the need to use the protest potential of the enemy’s population in hostilities. 2. The concept of continuous war of the National Liberation Army of China uses the power of diaspora in the world to control the situation in the

enemy country. In modern Ukrainian reality, this is the concept of the “Russian World”. 3. On the basis of the “Ogarkov doctrine”, fundamentally new combat units are used — battalion-tactical groups. 4. The concept of “three quarters” claims that the use of criminal elements is an objective element in hybrid war. To this end, the strategy and tactics of the Russian armed forces are actively using the effect of the so-called “terrorist armies”. 5. The concept of “hybrid war” is used in “Gerasimov’s Doctrine” as a form of asymmetric hostilities.

In general, “Gerasimov’s Doctrine” can be defined as the dominant military-political principle of the leadership of the Russian Federation. Its main goal is to use the armed forces for the implementation of peacekeeping tasks on the terms of the Russian Federation.

Keywords: “Gerasimov’s Doctrine”, military-political leadership, hybrid war, war in the East of Ukraine, and occupation of the Crimea.